

2. Imp. GORDIANUS A. Justa.

Sic creditor pignus jure dominii a nostra serenitate possidere petuit, & post formam reiscripti alio anno usuras a vobis acceperit, a beneficio impetrato recessisse videtur. PP. prid. Non. Decembr. PTO & PONTIANO CONSS. 239.

Antiqua observatione sublata, debitor monatur, ut certo tempore solvat: quo elapo, a principe dominum impetratur. Bart.

3. Imp. JUSTINIANUS A. Demotheni. PP.

Veruscissimum obseruationem que nullatenus in ipsius rerum claruit do- cumentum, penitus esse duximus amputandam, immo magis clarioribus remedii corrigendam. Igitur in pignoribus que jure dominii possidere aliquis cupiebat, proscriptio publica, & annus lutionis antiquitus introducti sunt: pignus autem publice proscriptum, neque vidimus, neque nisi tantummodo ex librorum recitatione) audivimus. §. 1. Sancimus itaque, si quis rei creditori suo pignoraverit, si quidem in passione causatum est, quemadmodum debet pignus distribui, five in tempore, five in aliis conventionibus, ea observari, de quibus inter creditorem & debitorem conventionem est. Sin autem nulla passio intercesserit, licentia dabitur fenerari ex denuntiatione vel ex sententia judiciali, post biennium ex quanto attestatio missa, vel sententia pro eius evictione pignoris hypothecare tunc emendationibus, vel simili modo, ut in his modis causam esse observandam censemus, ut five praesens sit debitor, denunciatio ei scilicet post biennium mittatur: five abfuerit, provinciale tribunal creditor peccat, & judicem certiorate festinat, quatenus illi eum requiri, certo tempore super hoc ab eo statuendo: ut fiat debitori manifestum, per apparitionem judicis, quod a creditore petitur: & certum tempus statuatur, intra quod si fuerit inventus debitor, debet ei qui pecunias creditas accepit, debitum offere, & pignus recuperare. §. 3. Sin autem nullatenus fuerit inventus, Judex certum tempus definitus intra quod ei licentia dabitur se manifestare, & offere pecuniam, & pignus a pignoratione liberare. Sin autem tempore statuto, vel minime fuerit inventus, vel creditam pecuniam totam offere noluerit: tunc creditor aedat culmen principale, & precibus porroclisis, jure dominii a nostra serenitate habere candem rem expectat, haec que ex divino oraculo eam in domino. Et postquam hoc fuerit subiectum, pietatis intuitu habeat debitor intra biennium tempus in suam rem humanum regresum, ex die facri oraculi numerandum: & licet ei creditori qui jam dominus factus est, offere debitum cum usuris, & dannis virio ejus creditori illatis: quorum quantitate creditor debet suo juramento manifestare, & suum pignus recuperare. Sin autem biennium rem elapsum, plenissime habeat rem creditor, idemque dominus jam irrevocabili factum. §. 4. Sed si quidem minus in pignore, sed in debito inveniatur: in hoc quod noscitur abundare, sit creditor omnis ratio integrus. Sin autem ex ultra parte quantitas etiam inveniatur, sine omni dubitatione totam rem ante pignoraram retineat. Sin autem minus quidem in debito, amplius autem in pignore fiat: tunc in hoc, quod debitum excedit, omnia debitoris iura nostra servabuntur: creditoribus quidem feneratoris non supponit, aliis autem debitoris creditoribus, vel ipsi debitoris ferventum. Et ex communione fiat aliqua difficultas, licet creditor debitoris cum competenti cautela in eum exponenda offerre. De exceptione rei judicata.

TIT. XXXV.

DE FACTIS PIGNORUM ET DE LEGE COMMISORIA IN PIGNORIBUS RESCINDENDA.

Lex commisoria in pignoribus nihil operatur.

1. Imp. ALEXANDER A. Victorino.

Qui pacies est, nisi intra certum tempus pecuniam quam mutuam accipit, solveret, cesserum se creditoribus, hypothecae venditionem non contrahit: sed id comprehendit, quod jure suo creditor in adipiscendo pignore habiturus erat. Communia itaque jure creditor hypothecam vendere debet. PP. Id. Octob. ALEXANDRO A. CONS. 223.

Pactum quod si res vendita non evincatur, alia res pro ea obligata debitoris reddatur,

est validum & servandum. Bald.

2. Imp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Dionysio.

Si fundi nomine quem videras, emptori ab alio mota proprietatis questione, alterum fundum pro eius evictione pignoris hypothecare tunc emendationibus, vel simili modo, ut in his modis causam esse observandam censemus, ut five praesens sit debitor, denunciatio ei scilicet post biennium mittatur: five abfuerit, provinciale tribunal creditor peccat, & judicem certiorate festinat, quatenus illi eum requiri, certo tempore super hoc ab eo statuendo: ut fiat debitori manifestum, per apparitionem judicis, quod a creditore petitur: & certum tempus statuatur, intra quod si fuerit inventus debitor, debet ei qui pecunias creditas accepit, debitum offere, & pignus recuperare. §. 3. Sin autem nullatenus fuerit inventus, Judex certum tempus definitus intra quod ei licentia dabitur se manifestare, & offere pecuniam, & pignus a pignoratione liberare. Sin autem tempore statuto, vel minime fuerit inventus, vel creditam pecuniam totam offere noluerit: tunc creditor aedat culmen principale, & precibus porroclisis, jure dominii a nostra serenitate habere candem rem expectat, haec que ex divino oraculo eam in domino. Et postquam hoc fuerit subiectum, pietatis intuitu habeat debitor intra biennium tempus in suam rem humanum regresum, ex die facri oraculi numerandum: & licet ei creditori qui jam dominus factus est, offere debitum cum usuris, & dannis virio ejus creditori illatis: quorum quantitate creditor debet suo juramento manifestare, & suum pignus recuperare. Sin autem biennium rem elapsum, plenissime habeat rem creditor, idemque dominus jam irrevocabili factum. §. 4. Sed si quidem minus in pignore, sed in debito inveniatur: in hoc quod noscitur abundare, sit creditor omnis ratio integrus. Sin autem minus quidem in debito, amplius autem in pignore fiat: tunc in hoc, quod debitum excedit, omnia debitoris iura nostra servabuntur: creditoribus quidem feneratoris non supponit, aliis autem debitoris creditoribus, vel ipsi debitoris ferventum. Et ex communione fiat aliqua difficultas, licet creditor debitoris cum competenti cautela in eum exponenda offerre. De exceptione rei judicata.

2. Idem A. Julio.

Pro portione tua, qua domum ad te pertinere dicis, si judicatum non est, actionem dirigere potes. Nam exceptio rei judicata ei demum obstat, vel successoribus ejus, inter quos cognitum super ea re & pronunciatum est. PP. 15. Kal. Mart. ANTONINO A. 4. & BALBINO CONS. 214.

De exceptione pacti & replicatione dolis.

3. Idem A. Vitali.

Adversus fratrem tuum quandam tutorem legitimum tutelae judicio si expertus non es, proposita actione consiste: nec timueris exceptionem pati, si in ea fraudem dolique admisum probare potes: nam replicatione doli opposta se bona fidei judicium facit, & comeatrum fraudis repletum eundemque dominum permaneat, sive amplioris sive minoris, quan-

nium principes potest addicere, non autem generalis. 1. ult. supr. si in casu. judic.

1. 24. ff. de pign. art. 1. 59. ff. ad SC. Treb. l. 63. in fin. ff. de acq. rer. dom. 2. Dominio

imperato potest qui usuras a debitor recipit. 1. 4. supr. de pign. int. emp. 1. 8. supr. de

usur. 1. 7. §. 1. vers. quies in fin. ff. depositi. Ad eum contrario beneficium amittit. 1. 2.

supr. de his qui ex metucausa. 1. 4. §. 2. in fin. 1. 7. ff. de lego commis. l. 1. 3. ff. de usur.

3. Fit hujus legis mentio. 5. 1. Inflit. quib. alien. lict. 4. Dixit ad l. 1. supr. cod.

3. Plinii epist. 1. 1. 4. supr. de distrit. pign. 6. 1. 63. in fin. ff. adquir. serum dominio.

7. Sup. Basf. 25. tit. 7. c. 57. 8. 1. 4. supr. de pignor. art.

9. Padua pignoribus adjecta servanda. Quid si nihil convenient, sed potest rem iudicatum, vel denunciationem biennum praeferitur? pignus rendere licet, vers. in autem. Quid si creditor emporeretur, adeoque necesse est, creditorum iure dominii rem possidere? Prudentis debitori denunciatur: absens judicis decreto atque officio intra certum tempus requiretur: si inventus debitor solvent, pignus recuperabit. 1. 7. cod. si miseri apparuerit, rursum iure dominii tempus flaret intra quod veniat, & debitor solvat & pignus recuperet. Quid si ne tam quidem compareat: aut certe compareat, partem tantum debitoris aditum principi, creditor pignus iure dominii imperare potest. 1. 3. 7. 1. 1. Quid si debitor non peremptio, tunc pignus fiat dominus creditor, si intra certum tempus pecunia solutio non fuerit, invalidum est, ut hic. Synop. Basf. 25. tit. 7. c. 60. 37. Vide 1. 4. 3. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685.

dum est precedentem stipulationem vocem spondentis subsecutam esse.
Accepta 17. Kalend. Maij, severo 3. & VICTORINO CONSS. 201.

Si pater filia stipuletur.

2. Idem AA. Petronio.

Si filie tua, quam in potestate habebas, pecuniam dari stipulatus es: patratam obligationem exercere non prohiberis. PP. Non. Novemb. FAUSTINO, & RUFINO CONSS. 211.

Si quis alteri stipuletur.

3. Imp. ANTONINUS A. Hadriano.

Si cum pecuniam tuam crederes accommodato nomine Juliani stipulatio in personam ejus absens directa est, cum nihil sit actum ea verborum conceptione, intelligi superfuise tibi rei contracta obligationem: ac propterea si pecuniam a debito Julianus exegerit, eamque solutionem ratam habuisti: habes adversus eum negotiorum gestorum actionem. PP. 6. Kal. Mart. PRESENTE, & EXTRICATO CONSS. 218.

De doce.

4. Imp. ALEXANDER A. Sabinus.

Secundum responsum Domitii 6 Ulpiani Praefecti anno Jurisconsulti Samici mei, ea, quae stipulata est, cum 7 moreretur, partem dimidiam doris, cui 8 velut inquinere: reddi sibi, cum moreretur, eam partem doris stipulata videtur. PP. 2. Kal. April. ALEXAND. A. CONSS. 223.

De muda pollicitatione, & panali stipulatione subjecta.

5. Imp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Isidore.

Nuda 9 pollicitatione, secundum ea, quae saepe constituta sunt, 10. jura permittunt. Verum quoniam præterea si contra pactum fecerit 11, quanti 12 ea res est, dari tibi stipulanti 13 adversarium tuum promissæ propinas: hujusmodi etiam obligationis post mortem litem extitisse conditionem 16, & ejus summa, quae in hac 17 quoque stipulatione continetur, petitioni locum factum esse convenient. S. 5. Kal. Dec. AA. CONSS.

De stipulatione subjecta transactioni.

6. Idem AA. & CC. Eroto.

Scire debuisti, quae sub transactione dari placita sunt, certi 18 vel incerti stipulatione subsecuta perit posse. S. 16. Kal. Januar. Sirmii, AA. CONSS.

De absentia tutoris, vel curatoris.

7. Idem AA. & CC. Antonio.

Neque tutoris 19 neque curatoris absentia quicquam stipulationi nocet: cum & feminam 20 minorem vigininquaque annis absente curatore stipulati 21 posse non ambigatur. S. 16. Kal. Februar. CC. CONSS.

De promissione impossibili.

8. Idem AA. & CC. Posidonio.

Non moriturum præstari servum impossibilis 23 promissio est. Post 24 mortem autem ejus stipulatus, recte solutionem postulat. S. 12. Kalend. Mart. CC. CONSS.

De metu.

9. Idem AA. & CC. Capitonius.

Si 25 quidem Zenoni stipulanti mortis 26, vel cruciatus corporis territus timore spopondisti: adversus experientem exceptione proposita defendi potes. Sin vero nihil tale probetur, accusationis 27 instituta, vel futura praetextu: non ob turpem, sed probabilem causam habita stipulatione, promissio non confirmatur. Sin autem ob 28 non instituendam accusationem criminis pecunia promissa sit, cum de hujusmodi causa pacisci non licet, petitio denegatur. S. 5. Id. Octobr. Varnar. CC. CONSS.

De verbo.

10. Imp. LEO A. Erythrio PP.

Omnes stipulations, etiam si non solennitas 29, vel directis, sed quibus-

1. d. 10. l. 134. a. 6. 16. d. ult. 2. Pater filio in potestate posito stipulando, vide-

tur sibi ipsi stipulari & sibi adquirere: vide l. 139. ff. ed.

3. Alteri nemo stipulari. 4. Cum due contractus uniuersit, unus utilis, alter inutilis, agitur ex ult. l. 9. ff. 4. ff. debet, credit. l. 16. ff. scilicet: adeo l. 12. 5. 2. ff. de verb. oblig.

5. Qui pecuniam alterius exigit, negotiorum gestorum actione tenetur. 6. Ulpianus Protractus annone, Jurisconsultus & amicus ab Alexander Imperatore appellatus.

7. l. 45. 5. 1. ff. ed. 9. 15. Inf. de mortali stipulat. 8. Cui 6 moriens aetem relinquit, eidem votum facit. 9. Mulier testata mortua est, et a certe dote multi reliquit. Quid

judicis videtur mulier herei sui stipulata, sic his: Testata quoque muliere stipulata, ut

mittitur. l. 25. in p. 19. ff. de verb. oblig.

9. Nuda pollicitatio. vide l. 10. 5. de pat. 9. 9. 1. 7. 5. in fin. ff. de pat. 10. Quia de re constitutio

restituta, etiam si non re constitutio videtur. 11. Promis-

tendi verbo quid contineat videtur. 12. Non semper quis ex usu

pollicitatione tenetur. Verum si promisit, Ni fecero, peccati, prefabo, quanti

est promissa fuerit, promissum non peccatis, peccatum commisit. Synop. A. c. 5.

13. Adversari fili. 14. Vide l. 1. ult. 2. ff. de stipul. prator. 15. Stipulator penalis pacto adjecta pactum confirmat. l. 27. 28. 3. de pat. l. 3. supr. de rev. permis. l. 45. ff. de pat. l. 1. 45. ff. de transact.

16. Quia iudicium adversarium pactum non implavit: &

ita stipulatio quanti res est ob intentum non defendit, non protinus committitur: sed sive con-

testatur aut in ipsa articulo litis contellatur: & ipsa stipulatione l. 13. Vide Inf. de verb. oblig.

19. l. 9. Inf. de mortali stipul. 1. 1. supr. de sua. 20. Alius ius in masculo pu-

bere: potest enim pubes obligari. l. 10. ff. de verb. oblig. datu tametia ei

prescriptio, id est, exceptio, si deceptus fit vel laetus. l. 1. 3. in fin. ff. de exceptionib.

Nam lex, 3. supr. de in. 1. 3. de videntes pertinet: hoc in d. l. 3. in fin. pubes curatorem habens, sine

curatore vendit, ideoque non obligatur: curatorem non habens, videntes obligantur qui-

dem, verum restringebantur: nec sive exceptione juvabantur, vide Cujac. 19. ob. 3.

21. At non pronuntiatur. Ulp. l. 9. 27. 2. 2. Loge Lector id constitutum fuit, vid.

Cujac. 19. ob. 33. 23. Vide l. 35. ff. ed. l. 1. 3. 2. de cond. & demiss. 24. Vide l.

45. 5. 2. ff. ed. 15. Inf. de inutil. stip.

25. Stipulanti promittens meru moris, vel

cruciatus corporis convenus exceptionem habet, ut hic in pr. fin vero ob probabilitate, non

ob turpem causam promitti, tenetur, vers. fin vero: fin ob non instituendam crimini accusa-

tionem, non teatur, vers. fin ansem, Synop. Basil. ib. c. 9. 26. Metus mortis vs. crucia-

cunque verbis consensu contrahentium composite sunt, vel legibus cognite, suam habeant firmitatem. Dat. Kalend. Januar. Constantino. MARTIANO & ZENONE CONSS. 469.

Post mortem, cum morietur, pridie quam moriatur.

II. IMP. JUSTINIANUS A. Mennæ PP.

Scripulam 39 veterum inquisitionem utrum post mortem, an cum 32 moreretur, vel pridie 33 quam moreretur, stipulatus sit aliquis, vel in testamento legati, vel fideicommissi nomine aliquid de reliquerit, penitus amputantes; omnia 34 quae vel quocunque contractu, vel stipulati, vel pacti sunt contrahentes, vel testator in suo testamento dispositi, etiam si post mortem, vel pridie quam moreretur, scripta esse noscuntur; nihilominus pro tenore contractu, vel testamenti valere præcipimus. Dat. 3. Idib. Decemb. Constantino. D.N. JUSTINIANO A. PP. 2. CONSS. 528.

De pena promissa, si statua die solutum non fuerit.

12. Idem A. Mennæ PP.

Magnam legum veterum obseruantem, qua protrahendarum litium magnam occasionem usque adhuc prebeat, amputantes, fanciuni: ut si quis certo tempore facturum se aliquid, vel datum stipulatur 35 vel quæ stipulator voluerit, promiserit, & adiicerit, quod si statuto tempore minime haec perfecta fuerint, certam poenam dabit: Icius minime se posse debitor ad evitandam poenam adjicere, quod 36 nullus 37 cum admonuit: sed etiam citra ultimam admonitionem eidem poene pro stipulationis tenore fieri obnoxius: cum ea, quae promisit, ipse in memoria 38 sua servare, non ab aliis sibi manifestari, licet hoc minime fuerit expremus. Quemadmodum enim si in dando 39 concepta fuerit stipulatio, & contra heredes transmittetur: ita & si in faciendo est, licet in mortis tempore colligatur, attamen ad similitudinem in dando concepta stipulationis, & heredes obligari: ut non 40 disperferat familiam adiungere, sed sit lex nostra per omnia sibi consentanea. Quod & 41 in legis simili modo reliquis observari censemus. Dat. 15. Kalend. Novemb. Constantino. post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. anno feundo 532.

De hereditus.

13. Idem A. Julianus PP.

Veteris iurius altercationes decadentes, generaliter sancimus 40 omnem stipulationem, sive in dando, sive in faciendo 41, sive mixta ex dando & faciendo inveniatur, & ad 42 heredes & contra 43 heredes transmitti, sive specialis 44 hereditum fiat mentio, sive non. Cur enim quod in principalibus personis iustum est, non ad heredes & adversus eos transmittatur? Et sic existimetur hujusmodi stipulationes, quasi tantummodo in dando fuerint concepta, cum nihilominus, & heredes factum possint adimplere: illa subtili, & supervaria scrupulitate explosa, per quam putabant non esse possibile factum ab aliis compleri, quod alii imponit est. Et quare, cum pene 46 similis omnium hominum natura est, non etiam facta omnes, vel plus, vel minus adimplere possint: ne ex hujusmodi subtilitate 47 cadant hominum voluntates. Dat. Kal. Aug. Constantino. LAMPADIO, & ORESTE VV. CC. CONSS. 529.

De scriptura.

14. Idem A. Joanni PP.

Optima questionem, & frequenter in iudicis versatam, satis humanum est saltum in presenti dirimere, ne diutius nostram rem publicam molestare concedatur. In multis etenim contratribus, & maxime in scenariis cauteribus, solitum 48 est adscribi, stipulations per certos servos celebrari: sed quidam in devotione tenui, ex hoc materiam alterationis accepertunt: & alii quidem non esse servum adhibitum contendebant: alii vero non ejus servum esse, ad quem pertinere scriptura protestabatur. Et si non per servum, sed inter praesentes celebratam [esse] rem fuerat scriptum, & hoc iterum dubitabatur debere ostendit partes esse praesentes. Cum itaque satis uile est 49 in contratribus, & servos adhiberi, & praesentes esse personas adscribi, forte propter personas dignitate excelsas 50, vel mulieres (quas naturalis 51 pudicitia non omnibus perperam se esse manifestare concedit) fanciuni tales scripturas omnifariam esse credendas: & sive adscriptus fuerit servus: & ad quandom personam dicitur pertinere, credi omnimo, & servum adiusti, & fecisse stipulationem, & eam esse scripto domino acquitatum: & non dubitari, si servus ipse profecto fuerit, vel ejus dominus, pro quo scriptus est fecisse stipulationem. Et si inter praesentes res acta esse dicuntur, & hoc esse credentibus: si tamen in 53 eadem civitate utraque persona in eo die comanet, in quo hujusmodi instrumentum conscriptum est: nisi is, qui dicit se, vel ad-

tibutar debere ostendit partes esse praesentes. Cum itaque satis uile est 49 in contratribus, & servos adhiberi, & praesentes esse personas adscribi, forte propter personas dignitate excelsas 50, vel mulieres (quas naturalis 51 pudicitia non omnibus perperam se esse manifestare concedit) fanciuni tales scripturas omnifariam esse credendas: & sive adscriptus fuerit servus: & ad quandom personam dicitur pertinere, credi omnimo, & servum adiusti, & fecisse stipulationem, & eam esse scripto domino acquitatum: & non dubitari, si servus ipse profecto fuerit, vel ejus dominus, pro quo scriptus est fecisse stipulationem. Et si inter praesentes res acta esse dicuntur, & hoc esse credentibus:

De successione futura, & omnino de his, quae sunt contra bonos mores.

4. Idem AA. & CC. Dominæ.

Ex eo instrumento nullam vos habere actionem [in quo] contra 22 bonos mores de successione 23 futura 24 interposta fuit stipulatio, manifestum est: cum omnia, quae contra bonos mores, vel in pactum, vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sint. PP. 3. Kal. Maij, AA. CONSS.

De dolo & metu.

5. Idem AA. & CC. Aquilina.

Dolo 25 vel metu 26 adhibito, actio quidem nascitur si subdita stipulatio sit: per dolis mali tamen vel metu mites exceptionem summoveri petitio debet. S. 13. Kal. Octobr. AA. CONSS.

De stipulatio contra bonos mores, in maleficio, & in contradicione repelli: nobis 49 pietate suggestere videtur esse humanum, felicem in uno codicione contractu qualicunque interruptions 47, vel agnitione 48 adhibita, omnes simul compelli per aliquid debito, five plures sint finit, five unus: five plures sint creditores, five non amplius quam unus: fanciunique in omnibus casibus quos noster sermo complexus est, alioquin deviationem vel agnitionem, vel forte ad unum creditorem quidam ex debitioribus deviationem suam ostendunt, vel cum plures essent creditores, debitor qui solus existaret, ad unum ex his, vel quosdam debitum agnoscit: & queratur, si eis vel ei daretur licentia adversus alios indeviacionem suam exercere, & quasi tempore emenso exactio recusat, vel quibusdam ex debitioribus debitum agnoscitibus, vel in iudicio pulsatis, debent & alii ab omni contradicione repelliti: nobis 49 pietate suggestere videtur esse humanum, felicem in uno codicione contractu qualicunque interruptions 47, vel agnitione 48 adhibita, omnes simul compelli per aliquid debito, five plures sint finit, five unus: five plures sint creditores, five non amplius quam unus: fanciunique in omnibus casibus quos noster sermo complexus est, alioquin deviationem vel agnitionem, vel forte ad unum creditorem quidam ex debitioribus deviationem suam ostendunt, vel cum plures essent creditores, debitor qui solus existaret, ad unum ex his, vel quosdam debitum agnoscit: & queratur, si eis vel ei daretur licentia adversus alios indeviacionem suam exercere, & quasi tempore emenso exactio recusat, vel quibusdam ex debitioribus debitum agnoscitibus, vel in iudicio pulsatis, debent & alii ab omni contradicione repelliti: nobis 49 pietate suggestere videtur esse humanum, felicem in uno codicione contractu qualicunque interruptions 47, vel agnitione 48 adhibita, omnes simul compelli per aliquid debito, five plures sint finit, five unus: five plures sint creditores, five non amplius quam unus: fanciunique in omnibus casibus quos noster sermo complexus est, alioquin deviationem vel agnitionem, vel forte ad unum creditorem quidam ex debitioribus deviationem suam ostendunt, vel cum plures essent creditores, debitor qui solus existaret, ad unum ex his, vel quosdam debitum agnoscit: & queratur, si eis vel ei daretur licentia adversus alios indeviacionem suam exercere, & quasi tempore emenso exactio recusat, vel quibusdam ex debitioribus debitum agnoscitibus, vel in iudicio pulsatis, debent & alii ab omni contradicione repelliti: nobis 49 pietate suggestere videtur esse humanum, felicem in uno codicione contractu qualicunque interruptions 47, vel agnitione 48 adhibita, omnes simul compelli per aliquid debito, five plures sint finit, five unus: five plures sint creditores, five non amplius quam unus: fanciunique in omnibus casibus quos noster sermo complexus est, alioquin deviationem vel agnitionem, vel forte ad unum creditorem quidam